

Zarys historii Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Entomologicznego

An outline of the history of the Polish Entomological Society
Olsztyn section

Wojciech SADEJ, Marta DAMSZEL

Katedra Fitopatologii i Entomologii UWM, ul. Prawocheńskiego 17, 10-721 Olsztyn;
e-mail: wojciech.sadej@uwm.edu.pl

KEY WORDS: the Polish Entomological Society, the Olsztyn section, history, activities.

Olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Entomologicznego obchodzi w bieżącym roku 50-lecie istnienia. W listopadzie pięćdziesiąt lat temu z inicjatywy dr Janiny WENGRIS, w Katedrze Zoologii ówczesnej Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie wybrano pierwszy zarząd Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Związku Entomologicznego. Przewodniczącą, jak podaje kronika, jednogłośnie wybrana została wspomniana Pani Doktor, późniejsza Profesor (Tab. I). Towarzystwo skupiało wówczas 13 członków rzeczywistych i 10 sympatyzujących studentów. Członkowie reprezentowali Zakład Entomologii Stosowanej, Katedrę Zoologii, Wojewódzką Stację Kwarantanny i Ochrony Roślin oraz Lasy Państwowe, studenci natomiast Wydział Rolny i Zootechniczny WSR.

Pierwszą siedzibą olsztyńskiego Oddziału z racji liczby członków i pełnionych funkcji był zakład Entomologii stosowanej WSR, jednak prawie wszystkie zebrania odbywały się w Katedrze Zoologii.

W okresie minionych 50 lat można wyróżnić trzy okresy działalności ściśle związane z osobami pełniącymi funkcje przewodniczących oddziału, oraz członków zarządów, którzy aktywnie uczestniczyli w życiu Towarzystwa.

Tab. I. Skład osobowy Zarządów Olsztyńskiego Oddziału PTEnt.

Lata	Przewodniczący vice przewodniczący	Członkowie Zarządu
1958–1975	J. WENGRIS E. MARKIEWICZ	S. SOWA, I. MIROWSKA, K. BERLIŃSKI, E. KŁAMARZ, W. LEJBRANDT
1976–1978	J. WENGRIS I. ŻURAŃSKA	S. SOWA, I. MIROWSKA, I. MOSTOWSKA, E. PTASIK, W. LEJBRANDT, E. MARKIEWICZ, J. ADOMAS
1978–1986	I. ŻURAŃSKA I. MOSTOWSKA	S. SOWA, I. MIROWSKA, E. PTASIK, M. KRAWCZYK
1986–1988	I. ŻURAŃSKA D. CIEPIELEWSKA	A. LUBECKA, I. MIROWSKA, M. KRAWCZYK, W. SADEJ, W. CZAJKA, D. ŚLEDŹ
1988–1996	I. ŻURAŃSKA D. CIEPIELEWSKA	A., LUBECKA, B. KORDAN, W. SADEJ, E. POMIANOWSKA
1996–2000	W. SADEJ D. CIEPIELEWSKA	A. LUBECKA, B. KORDAN, E. TOPA, E. POMIANOWSKA, S. WŁADYKO, M. NIETUPSKI
2000–2004	W. SADEJ D. CIEPIELEWSKA	A. LUBECKA, B. KORDAN, E. TOPA, E. POMIANOWSKA, S. WŁADYKO, M. NIETUPSKI
2004–	W. SADEJ D. CIEPIELEWSKA	B. KORDAN, E. TOPA, M. NIETUPSKI, A. LASZCZAK

Pierwsze dziesięciolecie, to bez wątpienia lata największej aktywności w całej historii Oddziału. W okresie tym odbyło się 135 zebrań referatowo-dyskusyjnych oraz 1 o charakterze towarzyskim. Już w trzecim roku swojej działalności Entomolodzy z Kortowa byli gospodarzami XXVIII Zjazdu PZE, który zakończył się wycieczką krajoznawczą po Wielkich Jeziorach Mazurskich.

Członkowie Związku zorganizowali w tym czasie również kurs preparatyki entomologicznej i dwa fotograficzne. Oprócz tego odbywały się liczne wycieczki oraz obozy naukowe i szkoleniowe, celem których było między innymi eksplorowanie okolic Olsztyna i północno-wschodnich terenów naszego kraju. W 1959 roku zaprezentowano pierwszą wystawę fotografii przyrodniczej autorstwa mgr. Władysława STROJNEGO, a dwa lata później, otwarto fotogalerię mgr. Emila KALAMARZA, w której oprócz wyżej wymienionych, swoje prace prezentowali także inni członkowie Oddziału Olsztyńskiego PZE. Warte odnotowania jest również zorganizowanie pod przewodnictwem prof. J. WENGRIS Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Polskiego Związku

Entomologicznego oraz zaprezentowanie dorobku Oddziału podczas obchodów XV-lecia WSR w Olsztynie. Zmianę, jaka dokonała się w 1966 roku - „Związku” na „Towarzystwo”, potraktowano bez specjalnych fanfar.

W drugim dziesięcioleciu działalności, ważnym wyzwaniem dla olsztyńskich entomologów była organizacja ogólnopolskiego sympozjum naukowego „Owady pośredniczące w zapyłaniu roślin”, a także odbytego rok później II Sympozjum Mirmekologicznego pt. „Wpływ struktur społecznych mrówek na ekologię i etiologię gatunku”. W tym samym okresie sprawozdawczym podsumowano obrady sympozjum „Entomofauna gleby i jej znaczenie gospodarcze”, w którym aktywnie uczestniczyli członkowie Towarzystwa, zorganizowano także trzy wycieczki autokarowe szlakiem Kopernika.

Szczególne aktywność w pierwszym okresie działalności przypadała na początek lat siedemdziesiątych. Była ona ściśle związana z ogólną aktywnością Kortowskiego Środowiska Naukowego, którą zwieńczyło powołanie Akademii Rolniczo – Technicznej.

W 1974 roku Zarząd PTEnt. uhonorował Złotą Odznaką oraz wyróżnił dyplomem Honorowego Członka PTEnt. prof. J. WENGRIS. W latach 1974–1978 Zarząd Oddziału zbierał się wprawdzie tylko trzykrotnie, a członkowie uczestniczyli tylko w pięciu zebraniach referatowych, ale aktywność przejawiała się w zorganizowaniu szeregu pogadarek, skierowanych do różnych grup wiekowych mieszkańców Olsztyna, głównie młodzieży licealnej. Celem tych spotkań było zapoznanie słuchaczy z zagadnieniami szeroko rozumianej „ochrony przyrody” a także wspomnianymi owadami zapyłającymi. XX-lecie olsztyńskiego Oddziału PTEnt. przyniosło owocną współpracę z innymi ośrodkami badawczymi m.in. Wrocławiem, Poznaniem, Bydgoszczą, Szczecinem i Toruniem oraz instytucjami państwowymi o profilu usługowo – szkoleniowym: SITR, TWP, NOT, LOP a także PTTK.

W latach 1977–1978 Zarząd i Członkowie zorganizowali 14 spotkań. Na jednym z nich wręczono, Złotą Odznakę PTEnt. dr Klementynie STĘPNIEWSKIEJ, która czterdzieści kilka lat czynnie zajmowała się entomologią. Na ostatnim zebraniu w 1978 roku oddano cześć pamięci zmarłej Pani Prof. Janinie WENGRIS – pionierowi, autorytetowi, nieocenionemu nauczycielowi i wychowawcy współczesnej kadry nauk przyrodniczych Olsztyna.

W następnych latach olsztyńskiemu Oddziałowi przewodniczyła doc. dr hab. Irena ŻURAŃSKA, która wcześniej przez szereg lat pełniła funkcję vice przewodniczącej i wspierała prof. J. WENGRIS w działalności. W tym okresie Zarząd koncentrował się głównie na kontaktach członków z grupami studenckimi odbywającymi praktyki i obozy naukowe w ramach Naukowego Koła Ochrony Roślin, którego wieloletnim opiekunem była dr Irena MOSTOWSKA.

W 1980 roku zorganizowano Ogólnopolskie Sympozjum „Entomofauna zbóż i traw oraz jej znaczenie gospodarcze”. Uczestniczyło w nim oprócz Kortowiaków, 25 pracowników naukowych, którzy reprezentowali prawie wszystkie krajowe ośrodki naukowe. Ważnym wydarzeniem w życiu olsztyńskiego Oddziału było wyróżnienie złotą odznaką mgr Eleonory MARKIEWICZ podczas Sympozjum Entomologii Polskiej w Krakowie, w którym aktywnie uczestniczyli olsztyńscy entomolodzy. Okres ten również zaowocował w liczne kontakty z zagranicznymi uczelniami rolniczymi z Bułgarii, Związku Radzieckiego i Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Zorganizowano obóz naukowy na Turbaczu cieszący się ogromnym zainteresowaniem studentów koła naukowego. Pieczę naukową nad programem sprawowała dr Irena MOSTOWSKA. W 1984 r. z żalem pożegnano panią dr Klementynę STĘPNIEWSKĄ wieloletniego pracownika i kierownika Zespołu Entomologii.

W 1986 r. zorganizowano Ogólnopolskie Sympozjum Naukowe „Entomofauna roślin motylkowatych i jej wpływ na plonowanie”. W tym też roku, podczas zebrania sprawozdawczo-wyborczego powołano nowe władze Oddziału PTEnt. Przewodniczącą na kolejne lata została ponownie wybrana doc. I. ŻURAŃSKA, zastępcą D. CIEPIELEWSKA, sekretarzem mgr inż. A. LUBECKA, natomiast skarbnikiem mgr I. MIROWSKA.

Dwadzieścia lat temu Członkowie Towarzystwa gościli uczestników Sympozjum Akarologicznego, podczas którego wyczerpująco prezentowano przegląd najnowszej literatury polskiej i zagranicznej oraz wyniki badań krajowych ośrodków naukowych, głównie warszawskiego.

Tematyka spotkań referatowych na zebraniach oddziału w tym okresie poświęcona była szkodliwej entomofaunie upraw roślin strączkowych, głównie bobiku i grochu, oprzędzikom (*Sitona* spp.), strąkowcom (Bruchidae) oraz mszycom (Aphidoidea). Część referatów dotyczyła problematyki związanej ze szkodnikami magazynowymi. Częstym tematem zebrań były również relacje z indywidualnych wyjazdów zagranicznych, wspierane prezentacją przeźroczy.

W roku 1996 z żalem pożegnano dr inż. Stanisławę SOWĘ, wyjątkowo skromną osobę, której życiową pasją była entomologia. Przez ponad 25 lat pełniła Ona funkcję sekretarza Oddziału.

Pod koniec roku, ze względu na zmianę miejsca zamieszkania, rezygnację z funkcji Przewodniczącego składu prof. Irena ŻURAŃSKA. Członkowie Towarzystwa powołują nowy Zarząd Olsztyńskiego Oddziału PTEnt. Głosowanie wyłoniło nowego przewodniczącego – dr inż. Wojciecha SADEJA, zastępcą ponownie została dr hab. Dolores CIEPIELEWSKA, sekretarzem mgr inż. Agnieszka LUBECKA, a skarbnikiem dr inż. Bożena KORDAN.

Trzeci okres w historii oddziału to aktywne wspieranie Studenckiego Ruchu Naukowego, przejawiające się głównie opieką naukową nad pracami badawczymi studentów – członków Koła Entomologów. Nowa nazwa, pojawiła się w połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku w miejsce – Koła Ochrony Roślin. Opiekę nad studentami – entomologami z rąk mgr inż. Elżbiety TOPY przejęła dr inż. Bożena KORDAN.

Po kilku latach pracy zaowocowała ona szeregiem wyróżnień na ogólnopolskich i międzynarodowych sympozjach Kół Naukowych jak również powierzeniem organizacji środowiskowych, ogólnopolskich a także międzynarodowych Sympozjów tego typu. W sympozjach Studenckich Kół Naukowych brał również udział Zarząd Oddziału PTEnt. Przez kilka lat w charakterze Jurora występowała prof. D. CIEPIELEWSKA, a referaty wprowadzające wygłaszał dr hab. W. SADEJ.

Ważnym wydarzeniem w środowisku kortowskich Entomologów była organizacja w 1999 roku Międzynarodowego Sympozjum Afidologicznego. Tematyka, oprócz problematyki związanej z mszycami, dotyczyła również innych pluskwiaków równoskrzydłych oraz ich wrogów naturalnych. Uczestniczyło w tym spotkaniu ponad sześćdziesiąt osób i wygłoszono 44 referaty.

Wydarzeniem podobnej rangi była Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Ochrona owadów w Polsce – Ekologiczne i gospodarcze konsekwencje wymierania i ekspansji gatunków”, która odbyła się w 2002 roku. Głównym organizatorem był dr hab. Stanisław CZACHOROWSKI. Przewodniczący Towarzystwa uczestniczył w pracach Komitetu Programowego Konferencji, a członkowie aktywnie uczestniczyli w obradach, prezentując wyniki swoich badań.

Na dobre wszedł do krajobrazu Kortowskiego, wakacyjny Konkursy Fotograficzny „Sześcionożni dominanci”, zapoczątkowany i organizowany przez dr hab. W. SADEJA. Prace studentów oceniane są tradycyjnie przez Profesorów D. Ciepielewską i S. Czachorowskiego. Każda edycja kończy się uroczystym wręczeniem nagród i wyróżnień przez JM Rektora oraz wystawą nagrodzonych prac.

Zebrania Towarzystwa od końca lat dziewięćdziesiątych minionego stulecia nabrały zdecydowanie bardziej uniwersyteckiego charakteru. Tradycją tego okresu działalności stało się zapraszanie wybitnych specjalistów z referatami (Tab. II). W ostatnich latach gośćmi byli między innymi: prof. Oleg ALEKSANDROWICZ, prof. dr hab. Jan BOCZEK, prof. dr hab. Danuta KONOPIŃSKA, prof. dr hab. Stefan PRUSZYŃSKI, prof. dr hab. Janusz SZAFRANEK, prof. dr hab. Jerzy WILDE. Częstymi gośćmi w Kortowie bywają również prof. dr hab. Stanisław IGNATOWICZ oraz prof. dr hab. Remigiusz OLSZAK.

Tab. II. Tematyka zebrań referatowo dyskusyjnych w latach 1996–2007

Rok	Autor wystąpienia	Temat
1	2	3
1996	Prof. dr hab. Danuta KONOPIŃSKA	Neuropeptyt owadów – proktolina. Rezultaty badań zależności między strukturą a funkcją biologiczną
	Dr inż. Stefania WŁADYKO	Ustawa o ochronie roślin z 1995 r.
	Dr inż. Janusz BRATKOWSKI	Kierunki hodowli pszczoł odpornych na <i>Varroa jacobsoni</i>
1997	Dr Stanisław CZACHOROWSKI	Wczesne etapy filogenezy owadów
	Dr inż. Wojciech SADEJ	Szkodniki zagrażające uprawom w ostatnim 10-leciu
	Dr Stanisław CZACHOROWSKI	Entomofauna źródlisk Polski
1998	Mgr inż. Elżbieta TOPA	Wpływ warunków klimatycznych na zasiedlanie porzeczki czarnej przez przędziorka chmielowa
	Dr hab. Dolores CIEPIELEWSKA	Wybrane rośliny jako deterenty szkodników magazynowych – ekstrakty roślinne
	Dr Stanisław CZACHOROWSKI	Dyspersja i kolonizacja owadów (Insecta)
2001	Mgr Mariusz NIETUPSKI	Rozwój strąkowca fasolowego (<i>Acanthoscelides obtectus</i> SAY.) na nasionach wybranych odmian fasoli
	Dr inż. Bożena KORDAN	Naturalne substancje peptydowe w ograniczaniu porażenia produktów przez szkodniki
	Mgr Magdalena NIEGOWSKA	Rozwój skórka zbożowego (<i>T. granarium</i> EVERTS.) na wybranych nasionach i ich przetworach
2002	Mgr Paweł BUCZYŃSKI	Ważki (Odonata) zbiorników w piaskowniach południowo-wschodniej Polski
	Prof.dr hab. Jerzy WILDE	Stan krajowego pszczelarstwa i perspektywy jego rozwoju
	Mgr inż. Piotr BIAŁOOKI	<i>Diabrotica virgifera</i> LE CONTE – nowym problemem
2003	dr hab. Józef TYBURSKI	Różnorodność biologiczna ekosystemów rolniczych
	Prof. dr hab. Oleg ALEKSANDROWICZ	Zmiany fauny biegaczowatych torfowisk na skutek melioracji oraz użytkowania rolniczego
	Mgr inż. Agnieszka LASZCZAK-DAWID	Rozwój trojszyka ulca (<i>T. confusum</i> DUV.) na konsumpcyjnych i paszowych odmianach pszenicy

1	2	3
2004	Prof.dr hab. Jerzy WILDE	Badania nad azjatyckimi gatunkami pszczół
	Mgr Agnieszka KOSEWSKA	Zgrupowania epigeicznych biegaczowatych (Coleoptera, Carabidae) zadrzewień śródpolnych
	Dr inż Andrzej SKWIERCZ	Gatunki nicieni stanowiące potencjalne zagrożenie
2005	Prof.dr hab. Jerzy WILDE	Pszczelarstwo w Nepalu i Indiach
	Dr hab. Wojciech SADEJ	Pszczółowate (Hymenoptera, Apoidea) oblatujące koniczynę czerwoną w ZD Bałcyny
2006	Mgr inż. R. ROZMYŚLOWICZ	Makrofauna gleby płowej ukształtowana różnymi sposobami użytkowania
	Prof. dr hab. Jan BOCZEK	Człowiek i roztocze (Acarida)
	Prof. dr hab. Janusz SZAFRANEK	Substancje powierzchniowe i ich rola w oddziaływaniach roślin – owad
2007	Prof. dr hab. Stefan PRUSZYŃSKI	Dobra Praktyka Ochrony Roślin
	Dr hab. Jerzy PRZEBOROWSKI	GMO – warto czy nie warto?
	Mgr inż. Grzegorz WALERYŚ	Entomofauna wierzby krzewiastej <i>Salix</i> spp. uprawianej w mikroregionie olsztyńskim

Spotkania są również forum, na którym studenci Studiów Doktoranckich wykonujący prace w Katedrze Entomologii i Fitopatologii prezentują wyniki swoich badań. Odbywają się także cykliczne zebrania referatowo dyskusyjne o tematyce ochrony roślin, entomologii ogólnej, bioróżnorodności wybranych siedlisk, a także dotyczące istotnych problemów pojawiających się w różnych biocenozach.

Rozległe kontakty aktywnych członków PTEnt. umożliwiają organizowanie zajęć terenowych dla studentów specjalności Ochrona Roślin w takich ośrodkach jak Baza Kontenerowa Portu Gdynia, Przejście Graniczne w Beledach, a także w Instytucie Ochrony Roślin lub Instytucie Warzywnictwa i Kwaciarnictwa oraz Centralnym Laboratorium Ochrony Roślin w Toruniu.

Aktualnie Olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Entomologicznego liczy 12 aktywnych członków. Lista sympatyków, osób towarzyszących przy różnych okazjach jest ponad trzy razy liczniejsza.

